

दशसोमकेषु पञ्चसु क्रतुषु मध्ये क्रतुभेदे । ते च क्रतवः
कात्या० २२, दर्शिताः यथा । “सप्तदशाः पञ्च १, ६,
“वक्ष्याम्याः पञ्च क्रतवः सप्तदशसोमका भवन्तीत्यर्थः”
कर्कः । “उपह्वयोऽनिरुक्तो यामकामस्य” ७ “उपह्वय
इति विशेषसंज्ञा स यामकामस्य भवति अन्तरुक्तश्च”
कर्कः । “अनृतेनाभिगम्यमानस्य” ८ “अलीकेनाभिगम्य
मानस्याप्युपह्वयो भवति” कर्कः “श्याशोऽश्वो दक्षिणा तं
ब्रह्मणे ददाति” ९, इत्युपक्रम्याये चत्वारस्तत् दर्शिताः ।
उपहसित न० उप+हस-भावे क्त । उपहासे (ठाड्डाकरा)
निन्दारूपके हासभेदे । कर्मणि क्त । २ हास्येन स्तुति-
निन्दे लि० ।

उपहस्त पु० उपहस्ति-भावे अच् । हस्तेन ग्रहणे प्रतिग्रहे
तेन जीवति वेतना० ठञ् । औपहस्तिक तदुपजोयिनि लि० ।
उपहस्ति हस्तेन उपगृह्णाति उप+हस्त-णिच् नामधातुः
उभ० सक० सेट् । उपहस्तयति ते उपा(ज)जीहस्तु त ।
उपहस्तिका स्त्री उपगता हस्तम् अत्या० स० संज्ञायां क्तु
अत इत्थम् । (वेदुया) वस्त्रादिनिर्मिते ताम्बूलाद्याधार
पालभेदे । “उपहस्तिकायास्ताम्बूलं कर्पूरसहितसङ्ख्य
मद्यं दत्त्वा” दशकु० ।

उपहार पु० उप+हृ-घञ् । (भेट्) उपदौकने उपायने
“ततः सपर्यां सपशूपहारम्” “रत्नपुष्पोहारेण छायासा-
नञ् पादयोः” रघुः कर्मणि घञ् । उपदौकनोये उपा-
यनद्रव्ये “बभ्रुपीत्या भवनशिखिभिर्दत्तस्त्योपहारः”
मेघ० उपगतः हारम् अत्या० स० । उपहारसमीपस्थे तदु-
पशोभके द्रव्ये । अथर्व० । उपहारसमीपे अथर्व० । उभयत्र
“उरोभुवाकुम्भयुगेन जृम्भितं नरोपहारेण वयस्कृतेन
किम्” नै० । “व्योतिषां प्रतिविम्बानि प्राप्नुवन्त्युप-
हारताम्” कुमा० । [प्रसक्तोयत् । कुल्लदेशे हेम० ।

उपहालक पु० हवे प्रवृत्तः वा० वृष् उपगतोहालको हल-
उपहास पु० उप+हस-भावे घञ् । निन्दारूपके हास्ये
(ठाड्डा) “फलमक्षोपहासस्य सद्यः प्राप्नुयि पश्य माम्” रघुः
उपहास्य लि० उप+हस-कर्मणि यत् । उपहासेन
निन्दनीये “गमिष्यास्युपाहास्यताम्” रघुः ।

उपहित लि० उप+धा-क्त । उपहिते उपार्पिते उपसमीप-
स्थापिते उपारोपिते च । “बडसुपहितशोभां तूर्णमायाद-
बोध्याम्” भट्टः । “उप्यं प्रबालोपहितं यदि स्यात्”
कुमा० । उपपाधिसङ्गते उपलक्षिते “अन्तःकरणो-
पहितं चैतयं जीवः अस्मानोपचैतन्यमीश्वरः” वेदान्तप० ।

उपहूत लि० उप+हृ-क्त संप्रसारणे दीर्घः । समाहूते आ-
चितादित्यादिति पूर्वकत्वे ऽपि नानोदात्तता ।

उपहूति स्त्री उप+हृ-कित् संप्रसारणे दीर्घः । आह्वाने
“पटहप्रणाद्विहितोपहूतयः” माघः ।

उपहृत लि० उप+हृ-क्त । उपदौकिते उपहाररूपेण दत्ते
“उपहृतपशुरुद्रः” सि० कौ० ।

उपहोम पु० उपगतः होमं प्रधानहोमम् अत्या० स० ।
प्रधानयागसमीपे स्थितकृतः पूर्वं होतव्ये अग्निहोमादि-
दशदेवताके प्रत्येकं दद्यादुक्तिके दशदक्षिणाके होमभेदे । स
च यत० ब्रा० ११, ४, २, ८, अवधि १७, पर्यन्तेषु दर्शितः ।
“सैतानुपहोमानपश्यन्” इत्युपक्रम्य “अग्निरन्नाद इत्या-
दि । “सोमोराजेत्यादि” “वरुणः सन्नाद्धिति” “मित्रः
क्षत्रमिति ४ “इन्द्रो बलमिति ५” इत्यस्मिन्निर्होति है
“सविता राद्रिमिति ७ “पूषा भगमिति ८” “वरुणो पुष्टि-
मिति ९” “त्वष्टा रूपाणामिति १०” इत्येतैर्दश देवता
उक्ता “तावायता दश देवता, हवींषि दद्यादुक्तयोर्दश, दश
दक्षिणाः” इति यथोक्तविशेषणतया दर्शितः ।

उपह्वर उप+हृ-आधारे ष । निर्जने रहस्योपगमाधारे “उप-
ह्वरे पुनरित्यधिकृतं धनमित्थम्” दशकु० । “यत्सीसुपह्वरे
पिदत्” ऋ० ८, ६, ६, ६, “वरुणसुपह्वरे नद्यः”
ऋ० ८, ६, ६, १४, “उपह्वरे अत्यन्तगुह्यस्थाने” भा० ।
अनिकस्याने “अस्मीतिरङ्गैर्जाज्ञव्याः समानीताम् उपह्वरम्”
भा० व० २, ०, ८, अथ ३ भूप्रदेशमात्रे च “उपह्वरे यदुपरा
अपि ननु” ऋ० १, ६, २, ६, “कौटिल्यलक्षणगतिवाचिनात्
गतिमात्रं लक्ष्यते उपह्वरन्ति गच्छन्त्यस्मिन् षः इत्युप-
ह्वरोपदेशः” भा० । कर्मणि ष । उपह्वरेषु
यदचिध्वम् १, ८, २ । “उपह्वरेषु गन्तव्येषु” भा०
५ प्रालभागे । उपह्वरे गिरीणां संगथे च” ऋ० ८, ६, २, ८
“उपह्वरे प्रालभागे” भा० ।

उपह्वान न० उप+हृ-ल्युट् । उपह्वाने उपह्वारणे
नाह्वाने च “द्यावापृथिव्योपह्वाने षड्वक्षसम्” कात्या०
२, ४, १, ६, “आग्नीध्रे भक्षणं षड्कारोपह्वानाभ्याम्”
१०, ६, २, २,

उपांशु अथर्व० उप+अनुश-उ । निर्जने “परिचेतुसुपांशु धार-
णाम्” रघुः । “उपांशु विजने” मल्लि० । उपप्रकाशे
च । “जिह्वोष्ठी चालयेत् किञ्चित् देवतागतमानसः ।
निजअवश्ययेत्यः स्यादुपांशुः स जपः स्मृतः इत्युक्तलक्षणे
उपह्वारभेदे पु० । उपोहि लिविधः नरसिंह पु० उक्तः ।